

A fák állva élnek

Kontinensünk területének 29 százalékát borítja erdő, és ennek hozzávetőlegesen háromnegyedét részét fenyők teszik ki. Ami az összehasonlítást illeti, Magyarország nem áll ilyen jól, területének 18,5 százaléka fával borított, azon belül 15 százalék a fenyő. Hazánkban ez idő tájt 1 millió 750 ezer hektáron folyik erdőgazdálkodás. A felszabaduláskor viszont csak 1,2 millió hektárnyi erdejé volt az országnak. Kétszeresen is van miért örülni a gyarapodásnak: az 550 ezer hektárnyi új telepítéssel a korábbiak csaknem másfélszeresére nőtt az erdőterület. Ráadásul az erdőszélesítők a szakemberek az ország fában igen-igen szegény területeit vonták be: a Duna—Tisza köze futóhomokjait, a Tiszántúl szikeseit, Mosonmagyaróvártól Bajáig a Duna árterét, Veszprém és Várpalota köves kopárjait, a Mátra és a Bükk erdői-óval tönkretett területeit. Ezekre egytől egyig az volt a jellemző, hogy a földet semmi másra nem lehetett volna hasznosítani.

Nyolemillió köbméter

Magyarország a termőhelyi adottságok következtében a lombos fajok hazája: az erdők 85 százaléka e kategóriába tartozik. (Tölgy 23; bükk 7; akác 18; cser 12; gyertyán 4; nyár 11 százalék, míg a többi az hárs, juhar, kőris.) A 15 százalékot kitevő fenyők közül a terület több mint felén található erdei fenyő a legértékesebb. A fennmaradó részen a fekete fenyő, a vörösfenyő és a luc osztozik.

Erdeiből Trianon óta Magyarország nem képes saját faigényét kielégíteni. A helyzet a második világháború következtében tovább romlott. A felszabadulás utáni legfontosabb feladat tehát az volt, hogy mielőbb begyógyítsák a háború okozta sebeket, s csak ez után — már az ötvenes években — kerülhetett sor egy nagyarányú erdőtelepítési programra, amely mindmáig tart. Javítandó az ellátást, elsősorban gyorsan növő fajtákat telepítettek. (Az úgynevezett lassan növő fajtákat — tölgy, bükk — telepítésük után 100—120 évvel vágják ki, szemben a nyárral, az akáccal, amelyek vágáskor 30—40, vagy a fenyőkkel, amelyek 40—80 évesek.)

Semmivel sem kisebb jelentőségű a gyorsan növő fajtákkal való erdőállomány-növelés mellett a meglévő erdők rekonstrukciója. Az örökzöld erdőket az erdőgazdaságok az 1950-es évektől kezdve fokozatosan nagyobb értékű, több fát termő erdővé alakították át: így került a korábbi cser helyébe nemes tölgy. E fejlesztések eredményeképpen ma 270—280 millió köbméter élőfa van erdeinkben, míg a második világháború végén — becslések szerint — 150 millió köbméter volt, tehát a mai készletnek alig valamivel több, mint a fele.

A következetes és — tegyük hozzá — sikeres program lehetővé tette a fakitermelés számottevő növelését: a valamikori hárommillió köbméterrel szemben napjainkban nyolemillió köbméter az éves kitermelés. Érdekes ez a változás, ami az erdők szerepét tekintve az utóbbi negyven évben végbement. Kezdetben a megannyi építkezéshez tetemes mennyiségű fa kellett. Aztán, ahogy változott az élet minősége, úgy lett mind több célú és hasznú az erdőgazdálkodás. Beletartozik ebbe a természet- és környezetvédelem, az üdülési, szociális és turisztikai igények kielégítése, tájéztetési szempontok érvényesítése.

Csak hogy, miközben az ember sokféle hasznát megfaanyagot vár az erdőtől, egyúttal olyan környezeti ártalmakat hozott létre, amelyek az erdő egészségét is károsították. *Keszthelyi István*, a *Környezetvédelmi és Vizsgázkodási Minisztérium* főosztályvezetője elmondja, hogy erdeinknek 12—13 százaléka valamilyen formában károsodott. Számos behatás ellen csak nemzetközi együttműködéssel lehetséges a védekezés. Tavaly bekapcsolódtak szakembereink egy nemzetközi felmérésbe. Az ország területét négyezer négy kilométeres, illetve tizenhatszáz tizenhat kilométeres képzeletbeli hálóraccsal fedték be. Az elsőből 1027 metszéspont esett erdőterületre, az utóbbiból 67. Az 1027 metszéspont mindegyikénél 24—24 fát vizsgáltak meg, hozzávetőlegesen képet nyerve így erdeink állapotáról: savas esők okozta pusztulás, vadkár, aszály-, tűz-, hernyó- és pajorkár, valamint gombásodás.

Környezeti rendszer

A ritkább metszéspontokon ökológiai mérőállomások működnek, vizsgálva — egyebek között — különféle magasságban a csapadék kémhatását, a talaj nehézfém-tartalmát, szikesedését stb. A tervek szerint e vizsgálatokat fokról fokra kiterjesztik majd a nem erdőterületre eső metszéspontokra is. a közelmúltban a két ille-

tékes miniszter — a környezetvédelmi és vízgazdálkodási, illetve a mezőgazdasági és élelmiszerügyi — megállapodott az együttműködésről. A vizsgálatok tapasztalatai alkalmat adnak majd nemzetközi összehasonlításokra, és a megfelelő következtetések levonása hozzásegít a védekezéshez is.

Ma viszont egyelőre legfeljebb a tények tudomásulvételére szorítókunk. A tények pedig azt mondják, hogy erdeink több mint tíz százaléka szemlátomást beteg. Az Északi-Középhegységben például tölgyesek pusztultak ki a levegő szennyeződéséből fakadó ártalmak következtében. Pontosabban szólva, a szakemberek kárláncolódásról beszélnek, magyarul több ok együttes hatásáról van szó.

Már csekélyke biológiai ismerettel

A gazdaságnak egyre több fára van szüksége.

Hatvani kisdíjakok dr. Molnár Lajosné tanárnő vezetésével „kihelyezett” környezetismeret órát tartanak a Mátrában. BOROS JENŐ FELVÉTELEI

is könnyű belátni, hogy az erdő nem fák összessége csupán. Több annál: életközösség, egy bonyolult *környezeti rendszer*. A fákon kívül ezer és ezer növénynek, állatnak, mikroorganizmusok tömkelegének az otthona; mindnek megvan a maga szerepe. E rendszer már egyetlen összetevőjének károsítása beláthatatlan következménnyel járhat a rendszer egészére nézve.

Harminckétezer hektáros területével — mivel erdőgazdaságaink átlagosan 52 ezer hektárosak, de van 120 ezer hektárt meghaladó is — a *Pilis Parkerdőgazdaság* a kisebbek közé tartozik. (A legkisebb a Soproni Tanulmányi Erdőgazdaság a maga 18 ezer hektárjával.) *Dr. Berdár Bélától*, a *Pilis Parkerdőgazdaság* főigazgatójától megtudom, hogy területük 60 százaléka nem fakitermelési, hanem *üdülési és táj-, illetve talajvédelmi*, továbbá települési célokat szolgál.

A parkerdő a fővárosiak kirándulólhelye. E szerepe most, hogy minden drágul, egyre inkább előtérbe kerül, hiszen HÉV-vel, busszal könnyen és olcsón megközelíthető egész napos programot kínál hétvégeken. E célra a szakemberek *160 pihenőhelyet* alakítottak ki, ahol a turista padokat, asztalokat, esővédőt, szalonnasütőt, szemégyűjtőt talál. Több mint nyolcvan védett *forrás* kínál friss ivóvizet errefelé, s nem csekélység: 700 kilométernyi jelzett turistaút húzódik a parkerdőgazdaság területén.

A *Pilis Parkerdőgazdaság* része a Budapest közvetlen környékén levő 5000 hektárnyi erdő is, amelynek értéke pénzben ki sem fejezhető, hiszen nem annyi az, mint a benne található fá ára. A Budai hegyvidék erdei nélkül mindennapos lenne a szmog Budapesten, és kevesebb lenne az oxigén. A hőmérséklet nyaranta több fokkal volna magasabb, a tél viszont hidegebb. Felhőszakadaskor a hegyekből lezúduló víz elöntené fél Budát, és gyakran bénítaná meg a

főváros életét pusztító viharok. Kétszer is fontolja meg bárki, mielőtt az erdő kárára tenne bármit is.

Dr. Solyoms Rezső főosztályvezetőtől a MEM-ben megtudom, hogy erdeink 62 százalékát az állami erdő- és fafeldolgozó gazdaságok kezelik, az állami erdő- és vadgazdaságok a erdők négy százalékával rendelkeznek, az állami gazdaságokhoz három, a téveszkehez 30 százalékkal tartozik. A fennmaradó *egy* százalék magántulajdon, illetve közbirtokosi erdő. Megyénként egy, esetleg két erdőgazdaság van, és ezernél több termelőszövetkezetnek van — átlagosan ezer hektár alatti területtel — erdeje. E sokféle tartozás teszi roppant bonyolulttá a magyar erdőgazdálkodás irányítását.

Újabb telepítések

A jövő céljai közt újabb fejlesztésekkel lehet számolni. Mindenekelőtt az úgynevezett természetszerű erdőgazdálkodás továbbfejlesztése van napirenden, éppen a környezeti ártalmak mérséklésére. 1991 és 2000 között a kormány jóváhagyása alapján 150 ezer hektárnyi *újabb erdőt* telepítenek olyan vidékeken, amelyeken a földet mezőgazdasági művelésre már nem lehet hasznosítani. A telepítéseknek felhasználják majd a növénynemesítők eredményeit is: máris 32-féle államilag elismert új fafaját tartanak nyilván a szakemberek. Ezek a fák ellenállóbbak, több és értékesebb faanyagot teremnek, de tömeges telepítésükhöz további kutatásokra van még szükség.

Az erdő a hozzátartozó faiparral 70 ezer ember munkahelye is. Eltökélt szándék, hogy a fafeldolgozás minőségét javítani kell, és fejlesztik a farestlemez- és a cellulózyártást. A további fejlesztésre váró erdőgazdálkodás az elképzelések szerint a mai 65 százalék helyett a hazai igények háromnegyedét lesz képes kielégíteni.

Fejér Gyula